

LITA LUNDQUIST: *Oversættelse. Problemer og strategier set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. Gylling: Samfundslitteratur, 2007 (4. udg., ss. 112).

Oversættelse. Problemer og strategier set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv fra 2007 er den fjerde, reviderede udgave af Lita Lundquists bog helliget oversættelsesproblematikken, der udkom for første gang i 1994, derefter i 1997 og tredje gang i 2005. De væsentligste ændringer i forhold til de tidligere udgaver er, at nogle af eksemplerne og nogle af litteraturhenvisningerne, er blevet erstattet med mere aktuelle.

Bogen er bemærkelsesværdig af flere grunde, hvor den allervigtigste synes at være forfatterens innovative tilgang til oversættelse, der sigter mod at løse oversættelsesproblemer ved hjælp af tekstlingvistikken. Generelt sagt sker det ikke så ofte, at nye strømninger trænger ind i den danske oversættelsesforskning. Men når Lita Lindquist har givet sig i kast med en bog som denne, skyldes det hendes vilje til at bidrage til en fornyelse af dette forskningsområde med et værk, hvor oversættelsesteori og oversættelsespraksis går op i en højere enhed. Hvad fornyelse angår, har hendes strategi været et rigtig godt valg, eftersom Lita Lundquists bog er den første, hvor det teoretiske og praktiske aspekt af oversættelse ikke behandles separat, men kombineres med hinanden.

Som redskab til at etablere sammenhæng mellem teori og praksis i oversættelse bruger forfatteren tekstlingvistikken og pragmatikken. Tekstlingvistikken bruges til at finde frem til de nøglepunkter, hvor forfatteren af egen erfaring ved, at oversættelsesproblemer kan opstå. Disse problemer behandles ud fra en pragmatisk-orienteret synsvinkel, hvor betydning ikke betragtes som noget fast, men noget, der opstår i mødet med en bestemt kontekst. Af den grund indeholder bogen ingen færdige opskrifter på, hvordan man løser oversættelsesproblemer og undgår oversættelsesfejl, men bare forslag til, hvilke oversættelsesstrategier der kan anvendes i de forskellige kontekster. På denne måde fungerer den som et sæt praktiske råd til forbedring af oversættelsesarbejde, og dette er blevet sat ind i en teoretisk, tekstlingvistisk ramme.

Bogen indledes med et forord, hvor forfatteren fremlægger udgangspunktet for og formålet med sine efterfølgende overvejelser. Samtidig gør hun opmærksom på, hvad denne bog ikke har til hensigt. Hvad der derimod ikke fremgår af forordet, er bogens målgruppe, som ej heller nævnes andre steder i værket. På grund af den forholdsvis brede titel kunne det dog være en god idé at angive modtagergruppen allerede i forordet.

I forbindelse med bogens udgangspunkt fremhæves forfatterens flerårige erfaring som underviser i oversættelse. Lita Lundquist er professor i erhvervsprog ved Copenhagen Business School, hvor hun i en årrække har

forsket og undervist i generel sprogteori, tekstlingvistik og pragmatik. Denne omfattende praktiske baggrund medfører, at hendes tilgang til oversættelsesproblematikken lader sig betegne som en vej fra praksis til teori. På den måde kan hendes bog også betragtes som et bemærkelsesværdigt alternativ til de andre nyere danske publikationer inden for oversættelsesteori, hvor oversættelsesproblematikken ses fra den modsatte synsvinkel. Herunder bør især nævnes Ole Buhls bog fra 2005, hvor den stik modsatte tilgang til oversættelse allerede klarlægges i bogens titel: *Oversættelse - fra teori til praksis*.

I første kapitel, der hedder *Oversættelsesenhederne*, kritiserer forfatteren den traditionelle tilgang til oversættelse, hvor den grundlæggende oversættelsesenhed er ordet. Kritikken rettes først og fremmest mod den såkaldte *ord-til-ord* oversættelse, som kendetegnes ved et alt for stort fokus på de enkelte ord, hvilket i mange tilfælde medfører mangel på sammenhæng, rytme og variation i teksten. For at undgå den slags fejl opfordrer forfatteren til at flytte opmærksomheden fra ordet og over til andre betydningsmæssige enheder. I resten af kapitlet introduceres 10 tekstlingvistiske størrelser, der ifølge forfatteren kan fungere som alternative oversættelsesenheder. De nye oversættelsesenheder opstilles i rækkefølgen "fra helhed til detalje" - fra hele TEKSTEN til SEMERNE, dvs. betydningsstørrelser, som er mindre end ordet. I overensstemmelse med tekstlingvistikens principper opfattes alle de nævnte oversættelsesenheder som selvstændige betydningsmæssige størrelser, der ikke burde oversættes ord-for-ord, men som helheder med et overordnet budskab. Alle de lingvistiske fagtermer, der optræder i kapitel 1, er klart og enkelt forklaret, hvilket ikke mindst skyldes de mange gode eksempler, der anføres til illustration af enhver definition i kapitlet. På den anden side bør det dog retfærdigvis nævnes, at teorien, der er præsenteret i kapitlet, er meget elementær, og for læsere, der allerede besidder kendskab til de grundlæggende tekstlingvistiske begreber, kan den synes at være alt for åbenbar. Allerede efter gennemlæsning af bogens første kapitel står det altså klart, at værket ikke er henvendt til professionelle oversættere og lingvister, men snarere for begyndere inden for disse to områder.

Efter at have defineret oversættelsesenhederne går forfatteren over til at beskrive selve oversættelsesprocessen. I kapitel II, *Oversættelsen og dens tre faser*, foretages en beskrivelse af de tre på hinanden følgende faser i oversættelsen. I første omgang nævnes ANALYSEN AF ORIGINALTEKSTEN, hvor oversætteren stræber efter at nå frem til en komplet forståelse af originalteksten. I forbindelse hermed henviser forfatteren til tekstlingvistikken og pragmatikken, som er de to grene af lingvistikken, der henholdsvis kan hjælpe med at få indsigt i tekstens interne sammenhæng og dens eksterne kontekst. Den anden fase, OVERFØRSELN, bør ifølge forfatteren dels bygge på oversætterens valg af den såkaldte GLOBALE STRATEGI, og dels på valget af en række LOKALE STRATEGIER. En global strategi skal forstås som en overordnet strategi for, hvordan teksten skal virke i den nye kommunikationssituation. Herunder skelnes mellem *imitativ oversættelse*, der i høj grad er bundet af originalteksten, og FUNKTIONEL OVERSÆTTELSE, der derimod styres af den nye målgruppe, dvs. de nye modtager i den nye kontekst. Ved hjælp af flere velvalgte eksempler viser forfatteren, hvor vanskeligt det kan være at opnå den ønskede balance mellem disse to modelstrategier i praksis. Dernæst beskrives

7 lokale oversættelsesstrategier, der kan benyttes til at vælge de konkrete ord og udtryk på målsproget. Som sidste fase i oversættelsesprocessen omtales kort REVISIONEN, der skal sikre, at den færdige oversættelse kan fungere som en selvstændig og forståelig tekst i den nye kommunikationssituation. Betingelserne for, at dette kan lykkes opsummeres kort og godt som sammenhæng med hensyn til tekstens indhold, dens argumentative retning, holdning og intention.

Kapitel 3, OVERSÆTTELSESSTRATEGIER, er den mest praktisk orienterede del af bogen. Her vender forfatteren tilbage til oversættelsesenhederne fra første kapitel, og opstiller de generelle oversættelsesstrategier for hver af dem. Dette gennemføres som kommentarer til de anførte eksempler på oversættelser, hvor forfatteren udpeger både de gode og de dårlige løsninger. I det sidstnævnte tilfælde belyser hun, hvad fejlene består i, samt kommer med forslag til forbedringer. I sine forslag til oversættelsesstrategierne henviser hun gerne til de lokale strategier, som er blevet præsenteret i kapitel 2. For eksempel ved at omtale SÆTNINGEN samt DE SAMMENSATTE UDTRYK nævner forfatteren ækvivalensen som den anbefalede oversættelsesstrategi, mens LÅN anbefales over for DEIKSIS OG DE EKSTRA-TEKSTUELLE REFERENCER. I afsnittet helliget oversættelse af DEN OVERFØRTE BETYDNING foreslås en særdeles nyttig strategi til oversættelse af metaforer, der viser tilbage til de globale oversættelsesstrategier. Takket være henvisningerne til de tidligere kapitler etableres der en sammenhæng på bogens strukturelle og indholdsmæssige niveau. Ved at beskrive de foreslåede oversættelsesstrategier inddrager forfatteren yderligere relevante aspekter af tekstteori, som blandt andet Katarina Reiss' teksttypologi, som er præsenteret under oversættelsesenhed nr. 1, og som kan være en hjælp ved valget af den rette oversættelsesstrategi. Som det også er tilfældet i resten af bogen, udfolder kapitlet en bred vifte af interessante oversættelsesprøver på flere forskellige sprog, som dansk, tysk, engelsk, fransk og italiensk, samt inden for flere forskellige teksttyper, herunder skønlitteratur, journalistik og jura. Dette udgør et glimrende udgangspunkt for en kontrastiv analyse af, hvordan valget af en oversættelsesstrategi kan afhænge af teksttype og oversættelsesprog. Samtidig må det dog betones, at gennemgangen af oversættelsesprøverne er ret overflødig, fordi der åbenbart ikke har været plads nok til at inddrage et tilstrækkeligt antal eksempler på hver af teksttyperne. For ikke at forvirre den implicite målgruppe kunne det altså have været bedre at lave en mere ensartet fremstilling med færre forskellige teksttyper og flere eksempler på de udvalgte genrer.

Værket slutter med at efterord, hvor forfatteren opsummerer bogens formål, som har været

”at benytte tekstlingvistikkens og pragmatikkens begreber til at pege på nogle af oversættelsesvanskelighederne, at anbefale nogle strategier, og give en vis terminologi og systematik til kritik af egne og andres oversættelser”

(Lundquist 2007: 101-102).

Efter at have læst bogen igennem står det klart, at dette formål er blevet opfyldt. I forbindelse hermed bør det især fremhæves, at forfatteren konsekvent præsenterer oversættelsen som en opgave i problemløsning, hvor man altid står over for valg mellem flere alternativer. Takket være denne røde tråd optræder

bogen som en sammenhængende helhed fra begyndelse til ende. Af alle disse grunde kan værket anbefales til alle, der har brug for en yderst læservenlig og let tilgængelig håndbog i oversættelse. På grund af dens grundlæggende karakter og begrænsede omfang kan den derimod ikke bruges som en udtømmende afhandling om oversættelsesproblematik, hvilket i øvrigt heller ikke har været forfatterens ambition. Og selv om man ikke kan sige, at overvejelser omkring oversættelse er slut sammen med Lita Lundquists nyeste bog, kan man derimod håbe, at de nye aspekter, der er blevet berørt i bogen, føres videre.

Adam Mickiewicz Univeristy, Poznań

ALDONA BŁASZCZYK